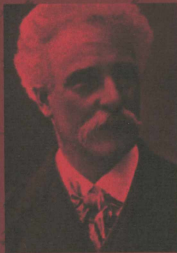

Πωλ Λαφάργκ

Η ΧΡΕΟΚΟΠΙΑ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ

Μετάφραση
Κώστας Δεσποινιάδης

ΠΑΝΟΠΤΙΚΟΝ

Η ΧΡΕΟΚΟΠΙΑ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ

ΠΩΛ ΛΑΦΑΡΓΚ

Η ΧΡΕΟΚΟΠΙΑ ΤΟΥ
ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ

Μετάφραση
Κώστας Δεσποινιάδης

ΠΑΝΟΠΤΙΚΩΝ

Πωλ Λαφάργκ, *Η χρεοκοπία του καπιταλισμού*

Α΄ έκδοση: Μάρτιος 2013

Εκδόσεις-περιοδικό **ΠΑΝΟΠΤΙΚΟΝ**

τηλ.: 2310 270399, 693 7745452

e-mail: kdespiniadis@gmail.com

www.panopticon.gr

ISBN: 978-960-9470-17-9

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σημείωμα για την έκδοση.....	9
Η χρεοκοπία του καπιταλισμού.....	11
Τα δικαιώματα του αλόγου και τα δικαιώματα του ανθρώπου.....	17
Το σοσιαλιστικό ιδανικό.....	25

Σημείωμα για την έκδοση

Ο Πώλ Λαφάργκ (1842), γαμπρός του Μαξ και ενεργό μέλος της Πρώτης Διεθνούς, είναι περισσότερο γνωστός ως συγγραφέας του περιβόητου βιβλίου *Το δικαίωμα στην τεμπελιά* (που μολόνоти ο ίδιος ήταν μαρξιστής διαβάστηκε περισσότερο από τους αναρχικούς). Είναι επίσης γνωστός γιατί μαζί με την σύζυγό του Λάουρα κατόπιν συνειδητής απόφασης, ειλημένης όταν ήταν νέοι και υγιείς, αυτοκτόνησαν τον Νοέμβριο του 1911, λίγο πριν τα 70 τους χρόνια, «για να μην ζήσουν την βαρετή και ανούσια ζωή των γερόντων». Μεταξύ άλλων έγραφε στο σημείωμα που άφησε: «Υγιής στο σώμα και το μυαλό, τερματίζω τη ζωή μου προτού τα αξιοθρήνητα γηρατειά μου πάρουν την μία μετά την άλλη όλες τις χαρές και τις απολαύσεις, προτού μου στερήσουν τις σωματικές και διανοητικές δυνάμεις, προτού παραλύσουν την ενέργειά μου και λυγίσουν τη θέλησή μου, καθιστώντας με βάρος για μένα και για τους άλλους. Πριν χρόνια, υποσχέθηκα στον εαυτό μου να μην ζήσω πέρα από τα εβδομήντα μου χρόνια και καθόρισα την ακριβή χρονολογία αναχώρησής μου από τη ζωή. Προετοίμασα τη μέθοδο για την εκτέλεση της απόφασής μας με μια ένεση κυανίου. Πεθαίνω με την υπέρτατη ευχαρίστηση ότι γνωρίζω πως κάποτε στο μέλλον, η υπόθεση στην οποία αφιερώθηκα επί σαρανταπέντε χρόνια, θα θριαμβεύσει. Ζήτη ο Κομμουνισμός. Ζήτη η Δεύτερη Διεθνής!» (Ο Βίκτωρ Σερζ στις *Αναμνήσεις ενός επαναστάτη* αναφέρει ότι η πράξη αυτή ενθουσίασε τους γάλλους ατομικιστές αναρχικούς, ενώ αντιθέτως ο

Λένιν στη νεκρολογία του δεν ανέφερε τίποτα για τον τρόπο θανάτου του Λαφάργκ.

Τα τρία κείμενα που περιλαμβάνονται στην παρούσα έκδοση (Η χρεοκοπία του καπιταλισμού, Τα δικαιώματα του αλόγου και τα δικαιώματα του ανθρώπου, Το σοσιαλιστικό ιδανικό) μεταφράστηκαν από την αγγλική έκδοση *The Right to be Lazy and Other Studies*, σε αγγλική μετάφραση του Charles Kerr.)

Κ.Δ.

Η ΧΡΕΟΚΟΠΙΑ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ

Ο δέκατος ένατος αιώνας ήταν ο αιώνας του καπιταλισμού. Ο καπιταλισμός πλημμύρισε αυτόν τον αιώνα με το εμπόριό του, τη βιομηχανία του, τους τρόπους του, τις μόδες του, τη λογοτεχνία του, την τέχνη του, την επιστήμη του, τη φιλοσοφία του, τη θρησκεία του, την πολιτική του και τον αστικό του κώδικα, που είναι περισσότερο οικουμενικός ακόμα και από τους νόμους που η Ρώμη επέβαλε στα έθνη του αρχαίου κόσμου. Το καπιταλιστικό κίνημα, ξεκινώντας από την Αγγλία, τις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Γαλλία, έχει κλονίσει τα θεμέλια της Ευρώπης και του κόσμου. Έχει αναγκάσει τις παλιές φεουδαρχικές μοναρχίες της Αυστρίας και της Γερμανίας καθώς και τον βαρβαρικό δεσποτισμό της Ρωσίας να συμμορφωθούν μαζί του· και τις τελευταίες αυτές μέρες έχει φτάσει μέχρι την άπω Ανατολή, στην Ιαπωνία, όπου έχει ανατρέψει το φεουδαρχικό σύστημα και έχει ενσταλάξει τη βιομηχανία και την πολιτική του καπιταλισμού.

Ο καπιταλισμός έχει καταλάβει τον πλανήτη μας· οι στόλοι του ενώνουν τις ηπείρους που τις είχαν χωρίσει οι ωκεανοί· οι σιδηρόδρομοί του, διασχίζοντας βουνά και ερήμους, αυλακώνουν τη γη· τα ηλεκτρικά καλώδια, το νευρικό σύστημα της υδρογείου, συνδέουν όλα τα έθνη, και οι παλμοί της καρδιάς του αντηχούν στα μεγάλα πληθυσμιακά κέντρα. Τώρα, για πρώτη φορά υπάρχει μια ταυτόχρονη ιστορία του κόσμου. Γεγονότα στην Αυστραλία, τη Νότιο Α-

φρική, την Κίνα, γίνονται γνωστά στο Λονδίνο, το Παρίσι, τη Νέα Υόρκη, τη στιγμή που συμβαίνουν, σαν να συνέβαιναν ακριβώς στα περίχωρα των πόλεων όπου τυπώνονται οι εφημερίδες.

Τα πολιτισμένα έθνη ζούνε από τα προϊόντα ολόκληρης της γης. Η Αίγυπτος, η Ινδία, η Λουιζιάνα προμηθεύουν το βαμβάκι, η Αυστραλία το μαλλί, η Ιαπωνία το μετάξι, η Κίνα το τσάι, η Βραζιλία τον καφέ, η Νέα Ζηλανδία και οι ΗΠΑ το κρέας και τα σιτηρά. Ο καπιταλιστής κουβαλά στο στομάχι του και την πλάτη του τα λάφυρα του σύμπαντος.

Η μελέτη των φυσικών φαινομένων έχει υποστεί μια άνευ προηγουμένου, μια ανήκουστη, ανάπτυξη. Έχουν εμφανιστεί νέες επιστήμες, όπως η γεωλογία, η χημεία, η φυσική, κλπ. Η βιομηχανική εφαρμογή των δυνάμεων της φύσης και των ανακαλύψεων της επιστήμης έχουν επιφέρει μια ακόμα περισσότερο καταπληκτική ανάπτυξη: μερικές από τις γεωμετρικές ανακαλύψεις των επιστημόνων της Αλεξάνδρειας, που έγιναν προ δύο χιλιάδων ετών, αξιοποιούνται για πρώτη φορά τώρα.

Η παραγωγή της μηχανικής βιομηχανίας μπορεί να παρέχει όλα τα απαραίτητα κι ακόμα περισσότερα. Η μηχανική εφαρμογή των δυνάμεων της φύσης έχει αυξήσει τις παραγωγικές δυνάμεις του ανθρώπου στο δεκαπλάσιο, στο εκατονταπλάσιο. Λίγες ώρες καθημερινής εργασίας, που θα πραγματοποιείται από τα ικανά σωματικώς μέλη του έθνους, θα παρήγαγαν αρκετά ώστε να ικανοποιούνται οι υλικές και πνευματικές ανάγκες όλων.

Τι έχει προκύψει όμως από την κολοσσιαία και

υπέροχη ανάπτυξη της επιστήμης, της βιομηχανίας και του εμπορίου τον δέκατο ένατο αιώνα; Έχει κάνει άραγε την ανθρωπότητα πιο δυνατή, πιο υγιή, πιο ευτυχισμένη; Έχει προσφέρει ελεύθερο χρόνο στους παραγωγούς; Έχει χαρίσει στους ανθρώπους άνεση και ικανοποίηση;

Η εργασία ουδέποτε ήταν τόσο επιμηκυμένη, τόσο εξαντλητική, τόσο επιβλαβής για το σώμα του ανθρώπου και τόσο ολέθρια για το πνεύμα του. Η βιομηχανική εργασία, που υπονομεύει την υγεία, συνομεύει τη ζωή και σκοτώνει τη διάνοια, ποτέ δεν ήταν τόσο γενικευμένη και δεν είχε επιβληθεί σε τόσες συνεχώς αυξανόμενες μάζες εργατών. Οι άντρες, οι γυναίκες και τα παιδιά του προλεταριάτου λυγίζουν κάτω από τον σιδερένιο ζυγό της μηχανικής βιομηχανίας. Η ανταμοιβή τους είναι η φτώχεια όταν εργάζονται και η λιμοκτονία όταν χάνουν τις δουλειές τους.

Σε προγενέστερα στάδια της κοινωνίας, λιμοί εμφανίζοντουσαν μόνο όταν η γη δεν έδινε σοδειές. Στην καπιταλιστική κοινωνία, ο λιμός θρονιάζεται στο σπίτι της εργατικής τάξης την ώρα που οι σιταποθήκες και τα κελάρια είναι γεμάτα με τους καρπούς της γης και η αγορά είναι μπουκωμένη από τα προϊόντα της βιομηχανίας.

Όλος ο μόχθος, όλη η παραγωγή, όλα τα βάσανα της εργατικής τάξης το μόνο που έκαναν ήταν να χειροτερέψουν τη φυσική και πνευματική της ένδεια, να την ριξουν από τη φτώχεια στην οικτρή εξαθλίωση.

Ο καπιταλισμός, ελέγχοντας τα μέσα παραγωγής καθώς και την κοινωνική και πολιτική ζωή ενός

αίωνα επιστήμης και βιομηχανίας, έχει χρεοκοπήσει. Οι καπιταλιστές δεν αποδείχτηκαν ικανοί ούτε καν, όπως οι ιδιοκτήτες σκλάβων, να εγγυηθούν στους δουλευτές τους την εργασία που θα τους παρείχε τα πεινχρά μέσα προς το ζην· ο καπιταλισμός τους κατέσφαξε όταν τόλμησαν να διεκδικήσουν το δικαίωμα στην εργασία – ένα δικαίωμα σκλάβων.

Η καπιταλιστική τάξη επίσης απέτυχε κι η ίδια. Άρπαξε τον κοινωνικό πλούτο για να τον απολαύσει και ουδέποτε υπήρξε άρχουσα τάξη περισσότερο ανίκανη για απόλαυση. Οι νεόπλουτοι, αυτοί που έφτιαξαν τις περιουσίες τους συσσωρεύοντας κλεμμένη εργασία (υπεραξία εργασίας), ζούνε σαν ξένοι εν μέσω πολυτελών και καλλιτεχνικών θησαυρών, από τους οποίους είναι περιτριγυρισμένοι εξαιτίας μιας ανόητης ματαιοδοξίας, για να αποτίσουν φόρο τιμής στα εκατομμύριά τους.

Οι κορυφαίοι καπιταλιστές, οι εκατομμυριούχοι κι οι δισεκατομμυριούχοι, είναι θλιβερά δείγματα του ανθρώπινου είδους, άχρηστοι και επιβλαβείς. Το στίγμα του εκφυλισμού τούς βαραίνει. Τα φιλάσθενα τέχνα τους γεννιούνται γερασμένα. Τα όργανά τους έχουν υποσκαπτεί από τις αρρώστιες. Εξαισία κρέατα και κρασιά γεμίζουν τα τραπέζια τους, αλλά το στομάχι τους αρνείται να τα χωνέψει· γυναίκες έμπειρες στον έρωτα αρωματίζουν τα κρεβάτια τους με νιάτα και ομορφιά, αλλά οι αισθήσεις τους είναι ναρκωμένες. Έχουν στην ιδιοκτησία τους μεγαλοπρεπείς κατοικίες σε μαγευτικές τοποθεσίες και δεν έχουν μάτια, δεν έχουν καμιά συμπάθεια για τη χαρμόσυνη φύση, με την αιώνια νεότητα και αλλαγή της.

Μπουχτισμένοι και αηδιασμένοι με όλα, τους ακολουθεί παντού η πλήξη όπως η σκιά τους. Χασμουριούνται όταν ξυπνάνε και όταν πέφτουν για ύπνο. Χασμουριούνται στις γιορτές και στα όργιά τους. Ξεκινάνε να χασμουριούνται από την κοιλιά της μάνας τους.

Η απαισιοδοξία η οποία, ως επακόλουθο της καπιταλιστικής ιδιοκτησίας, έκανε την εμφάνισή της στην αρχαία Ελλάδα τον έκτο προ Χριστού Αιώνα, και η οποία έκτοτε έχει διαμορφώσει τα θεμέλια της ηθικής και θρησκευτικής φιλοσοφίας της καπιταλιστικής τάξης, έχει γίνει το κυρίαρχο χαρακτηριστικό της φιλοσοφίας του δεύτερου μισού του δεκάτου ενάτου αιώνα. Η απαισιοδοξία του Θεόγνι πήγαζε από την αβεβαιότητα και τις αντιξοότητες της ζωής στις ελληνικές πόλεις, που σπαράσσονταν από τους αέναους πολέμους μεταξύ πλουσίων και φτωχών· η απαισιοδοξία των καπιταλιστών είναι ο πικρός καρπός του κορεσμού, της ανίας και της έλλειψης ενδιαφέροντος.

Η καπιταλιστική τάξη κατέρχεται στη δεύτερη παιδική της ηλικία· η εξασθένησή της φαίνεται στη λογοτεχνία της, που επιστρέφει στο σημείο εκκίνησης της. Η ρομαντική λογοτεχνία, που είναι η κατάλληλη λογοτεχνική φόρμα της καπιταλιστικής τάξης, που ξεκίνησε με τον ρομαντικό Χριστιανισμό του Σατωμπριάν, επιστρέφει στο ίδιο σημείο, αφού πέρασε από το ιστορικό μυθιστόρημα και το μυθιστόρημα χαρακτήρων. Ο καπιταλισμός, ο οποίος στην αρρενωπή και μαχητική νεότητά του, τον δέκατο όγδοο αιώνα, ήθελε να χειραφετηθεί από το Χριστια-

νισμό, τώρα στα γεράματα ενδίδει σε πρακτικές της πιο εξόφθαλμης δεισιδαιμονίας.

Η καπιταλιστική τάξη, χρεοκοπημένη, γερασμένη, άχρηστη και επιβλαβής, έχει ολοκληρώσει την ιστορική της αποστολή· διατηρείται ως άρχουσα τάξη μόνο χάρη στην κεκτημένη της ταχύτητα. Το προλεταριάτο του εικοστού αιώνα θα εκτελέσει την ευμνηγορία της ιστορίας· θα την εκτοπίσει από τη θέση της. Έπειτα, το τεράστιο έργο που έχει πραγματοποιηθεί στην επιστήμη και τη βιομηχανία από την πολιτισμένη ανθρωπότητα, με τίμημα τόσο μόχθο και βάσανα, θα φέρει ειρήνη και ευτυχία· έπειτα, αυτή η κοιλάδα των δακρύων θα μεταμορφωθεί σε έναν επίγειο παράδεισο.

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ο καπιταλιστικός πολιτισμός έχει παραχωρήσει στον μισθωτό εργάτη τα μεταφυσικά Δικαιώματα του Ανθρώπου, αλλά αυτό έγινε μόνο και μόνο για να τον κρατήσει πιο κοντά και πιο σταθερά στο οικονομικό του καθήκον.

«Σε καθιστώ ελεύθερο», έτσι μιλάνε τα Δικαιώματα του Ανθρώπου στον εργαζόμενο, «ελεύθερο να κερδίσεις μια άθλια επιβίωση και να μετατρέψεις τον εργοδότη σου σε εκατομμυριούχο· ελεύθερο να του πουλήσεις την ελευθερία σου για μια μπουκιά ψωμί. Θα σε φυλακίσει για δέκα ή δώδεκα ώρες στα εργαστήριά του· δεν θα σε αφήσει να φύγεις μέχρι να εξαντληθείς ως το μεδούλι των οστών σου, μέχρι που να σου μείνει ελάχιστη δύναμη ίσα ίσα για να καταπιείς με δυσκολία μια άθλια σούπα και να βυθιστείς σε έναν βαρύ ύπνο. Ένα μόνο δικαίωμά σου δεν θα απολέσεις κι αυτό είναι το δικαίωμά σου να πληρώνεις φόρους.»

Η πρόοδος και ο πολιτισμός μπορεί να μεταχειρίζονται σκληρά την μισθωτά εργαζόμενη ανθρωπότητα αλλά διαθέτουν μια μητρική στοργή για τα ζώα που τα ανόητα δίποδα αποκαλούν «κατώτερα».

Ο πολιτισμός έχει ευνοήσει ιδιαίτερος τα άλογα: θα ήταν πολύ δύσκολο να αναφέρουμε λεπτομερώς τη μεγάλη λίστα των ευεργεσιών· θα αναφέρω μερικά μόνο, που είναι γενικώς γνωστά, κι ίσως έτσι αφυπνίσω και διεγείρω τις φλογερές επιθυμίες των

εργατών, που τώρα βρίσκονται ναρκωμένοι μέσα στη φτώχεια τους.

Τα άλογα είναι διαιρεμένα σε ευδιάκριτες τάξεις. Η αριστοκρατία των αλόγων απολαμβάνει τόσα πολλά και τόσο προκλητικά προνόμια, ώστε αν τα ανθρωπόμορφα κτήνη που τα υπηρετούν ως αναβάτες, εκπαιδευτές, σταβλάρχες και ιπποκόμοι δεν ήταν ηθικά εξαχρειωμένοι μέχρι του σημείου να μην νιώθουν ντροπή, θα είχαν ξεσηκωθεί κατά των κυρίων και αφεντών τους, επειδή τα καθαρίζουν, τα περιποιούνται, τα βουρτσίζουν, τα χτενίζουν, στρώνουν τα κρεβάτια τους, καθαρίζουν τις κοπριές τους και για ευχαριστώ εισπράττουν κλωτσιές και δαγκώματα.

Τα αριστοκρατικά άλογα, όπως κι οι καπιταλιστές, δεν εργάζονται και όταν γυμνάζονται στα χωράφια μοιάζουν ακατάδεχτα, και δείχνουν περιφρόνηση προς τα ανθρώπινα ζώα που οργώνουν και σπέρνουν τα κτήματα, θερίζουν και τσουγκρανίζουν τα λιβάδια, για να τους παρέχουν βρώμη, τριφύλλι, σανό και άλλα νόστιμα χόρτα.

Αυτοί οι τετράποδοι ευνοούμενοι του Πολιτισμού διαθέτουν τέτοια κοινωνική επιρροή ώστε επιβάλουν τη θέλησή τους στους καπιταλιστές, που όσον αφορά τα προνόμια είναι αδέρφια τους: αναγκάζουν τους πιο υπερόπτες εξ αυτών να πηγαίνουν μαζί με τις πανέμορφες κυρίες τους και να πίνουν το τσάι τους στους στάβλους, εισπνέοντας τα δριμεία αρώματα των υγρών και στερεών κενώσεών τους. Και όταν αυτοί οι κύριοι δέχονται να παρελάσουν δημόσια, απαιτούν από δέκα ή είκοσι χιλιάδες άντρες και γυναίκες να στοιβαχτούν σε άβολα καθί-

σματα, κάτω από τον καυτό ήλιο, για να θαυμάσουν τις υπέροχα σμιλευτές μορφές τους και τα πόδια τους, ενώ τρέχουν και πηδάνε. Δεν σέβονται κανένα από τα κοινωνικά αξιώματα μπροστά στα οποία οι θιασώτες των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου υποκλίνονται με σεβασμό. Στο Chantilly πρόσφατα ένα από τα φαβορί για το μεγάλο βραβείο έριξε μια κλωτσιά στον βασιλιά του Βελγίου, επειδή δεν του άρεσε η φάτσα του. Η αυτού μεγαλειότητα, που λατρεύει τα άλογα, ψέλλισε μια συγνώμη και αποσύρθηκε.

Είναι ευτύχημα που αυτά τα άλογα, που μπορεί να διαθέτουν αυθεντικότερους προγόνους από πολλούς αριστοκρατικούς Οίκους, δεν έχουν διαφθαρεί από την υψηλή κοινωνική τους θέση· αν είχαν αποφασίσει να ανταγωνιστούν τους καπιταλιστές σε αισθητικές εκζητήσεις, έκλυτες πολυτέλειες και διεστραμμένα γούστα, όπως το να φοράνε σφίτια και διαμάντια και να πίνουν σαμπάνια και Chateau-Margaux, πάνω από την τάξη των μισθωτών εργατών θα επαπειλείται μια ακόμα πιο φριχτή δυστυχία και ένας ακόμα πιο συντριπτικός μόχθος.

Είναι τρεις φορές ευτυχία για την προλεταριακή ανθρωπότητα που σ' αυτά τα άλογα αριστοκράτες δεν αρέσει να τρώνε ανθρώπινη σάρκα, όπως οι τίγρεις της Βεγγάλης που περιφέρονται στα χωριά της Ινδίας για να αρπάξουν καμιά γυναίκα ή κανένα παιδί· αν, ατυχώς, τα άλογα ήταν ανθρωποφάγα, οι καπιταλιστές, που δεν μπορούν να τους αρνηθούν τίποτα, θα είχαν φτιάξει σφαγεία για τους εργαζόμενους, όπου θα τεμάχιζαν και θα ετοίμαζαν φιλέτα αγοριών, μηρούς γυναικών και ψητά κοριτσάκια για

να ικανοποιήσουν τα ανθρωποφαγικά τους γούστα.

Τα άλογα προλετάριοι, όχι τόσο καλά προικισμένα, πρέπει να δουλεύουν για να φάνε βρώμη, αλλά η καπιταλιστική τάξη, μέσω του σεβασμού της για τα άλογα αριστοκράτες, παραχωρεί στα άλογα που δουλεύουν δικαιώματα πολύ περισσότερο στέρεα και αληθινά από αυτά που εγγράφονται στα «Δικαιώματα του Ανθρώπου». Το πρώτο των δικαιωμάτων, το δικαίωμα της ύπαρξης, που καμιά πολιτισμένη κοινωνία δεν αναγνωρίζει στους εργαζόμενους, τα άλογα το έχουν.

Το πουλάρι, ακόμα και πριν γεννηθεί, ακόμα και όταν βρίσκεται στην κατάσταση του εμβρύου, αρχίζει να απολαμβάνει το δικαίωμα στην ύπαρξη. Η μητέρα του, μόλις αρχίσει η εγκυμοσύνη της, απαλλάσσεται από κάθε εργασία και την αφήνουν στην ύπαιθρο να πλάσει τη νέα ύπαρξη με ηρεμία και άνεση· παραμένει κοντά του για να το θηλάσει και να το διδάξει πώς να διαλέγει το νόστιμο χορτάρι από το λιβάδι, στο οποίο παίζει ανέμελα μέχρι να μεγαλώσει.

Οι ηθικολόγοι και οι πολιτικοί των «Δικαιωμάτων του ανθρώπου» πιστεύουν ότι θα ήταν τερατώδες να παραχωρηθούν τέτοια δικαιώματα στους εργαζόμενους· όταν ζήτησα στη Βουλή να έχουν οι γυναίκες το δικαίωμα και τα μέσα δύο μήνες πριν και δύο μήνες μετά τον τοκετό να παίρνουν άδεια από το εργοστάσιο, ξεσάκωσα θύελλα διαμαρτυριών. Η πρότασή μου αναστάτωσε τα ήθη του πολιτισμού και τάρραξε την καπιταλιστική τάξη. Τι απαίσια πράξη – να ζητάμε για τα βρέφη τα δικαιώματα που έχουν τα πουλάρια.

Όσο για τους νεαρούς προλετάριους, ίσα που έχουν αρχίσει να περπατάνε και καταδικάζονται σε βαριά δουλειά στις φυλακές του καπιταλισμού, ενώ τα πουλάρια μεγαλώνουν ελεύθερα στην ευγενική φύση· υπάρχει γι' αυτά η φροντίδα πρώτα να μεγαλώσουν και μετά να αρχίσουν να δουλεύουν. Και οι δουλειές που τους αναθέτουν είναι κάθε φορά ανάλογες με τη δύναμή τους.

Αυτή η φροντίδα εκ μέρους των καπιταλιστών ακολουθεί σε ολόκληρη τη ζωή τους. Ενδεχομένως θα θυμάστε ακόμα την υψηλόφρονα αγανάκτηση του αστικού τύπου όταν μαθεύτηκε ότι η εταιρεία δημόσιων μεταφορών χρησιμοποιούσε στους στάβλους της, αντί για άχυρα, τύρφη και απόβλητα βυρσοδεψείων ως υποκατάστατα: σκεφτείτε τα δυστυχή αλόγα να έχουν τέτοια άθλια αχυροστρώματα! Οι πιο ευγενικές ψυχές της μπουρζουαζίας έχουν δημιουργήσει σε όλες τις καπιταλιστικές χώρες οργανώσεις για την προστασία των ζώων, για να αποδείξουν ότι συγκινούνται από τη μοίρα των μικρών θυμάτων της βιομηχανίας. Ο Σοπενάουερ, ο αστός φιλόσοφος, στο πρόσωπο του οποίου ενσαρκωνότανε τέλεια ο χυδαίος εγωισμός ενός Φιλισταίου, δεν μπορούσε να ακούσει τον ήχο από ένα καμτσίκι δίχως να σπαραχτεί η καρδιά του.

Η ίδια αυτή εταιρεία δημόσιων μεταφορών, οι εργαζόμενοι της οποίας δουλεύουν 14 με 16 ώρες ημερησίως, απαιτεί από τα αλόγά της δουλειά 5 έως 7 ωρών. Έχει αγοράσει πράσινα βοσκοτόπια στα οποία μπορούν να αναρρώνουν από την κούραση ή τις αδιαθεσίες. Η πολιτική της είναι να δαπανά περισ-

σότερα για τη διασκέδαση ενός τετράποδου παρά για να πληρώσει τους μισθούς ενός δίποδου. Ποτέ δεν έτυχε κάποιος νομοθέτης ή κάποιος φανατικός υπερασπιστής των «Δικαιωμάτων του Ανθρώπου» να μειώσει το ημερήσιο ξεροκόμματο του αλόγου προκειμένου να του εξασφαλίσει ένα αναπαυτήριο που θα του είναι χρήσιμο μόνο μετά θάνατον.

Τα Δικαιώματα των Αλόγων δεν έχουν κοινοποιηθεί επισήμως· είναι «άγραφα δικαιώματα», όπως αποκαλούσε ο Σωκράτης τους νόμους που η φύση ενσταλάζει στη συνείδηση όλων των ανθρώπων.

Το άλογο έδειξε τη σοφία του συνδέοντας τον εαυτό του με αυτά τα δικαιώματα, αντί να διεκδικεί τα δικαιώματα του πολίτη· έκρινε ότι θα ήταν ανόητο αν, σαν τον άνθρωπο, είχε θυσιάσει τη σούπα με τις φακές που έχει για το μεταφυσικό γέυμα του Δικαιώματος στην Επανάσταση, την Ισότητα, την Ελευθερία ή και τις άλλες κοινοτοπίες που για το προλεταριάτο είναι τόσο χρήσιμες όσο είναι ένα ιατρικό εργαλείο καυτηριασμού για ένα ξύλινο πόδι.

Ο πολιτισμός, μολοντί έχει φανεί μεροληπτικός υπέρ της φυλής των αλόγων, δεν μένει αδιάφορος για τη μοίρα και των υπολοίπων ζώων. Τα πρόβατα περνούν όλη τη μέρα τους ευχάριστα, εν μέσω άφθονης τεμπελιάς· τρέφονται στον στάβλο με κριθάρι, τριφύλλι, τεύτλα και άλλες ρίζες, που παράγουν οι εργάτες· οι βοσκοί τα οδηγούν, για να φάνε, σε πλούσια βοσκοτόπια, και όταν ο ήλιος κατακαίει τον κάμπο, τα πηγαίνουν εκεί όπου μπορούν να φάνε το τρυφερό χορτάρι των βουνών.

Η εκκλησία, που έκαιγε τους αιρετικούς, και λυπάται που δεν μπορεί ξανακάνει τα πιστά τέκνα της άκακα και αθώα, αναπαριστά τον Ιησού ως καλό ποιμένα που κουβαλά στους ώμους του έναν αποκαμωμένο αμνό.

Πράγματι, η αγάπη για τα κριάρια και την προβατίνα είναι σε τελευταία ανάλυση μονάχα η αγάπη για το μαγειρεμένο μπούτι και τα παιδάκια, όπως η Ελευθερία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δεν είναι τίποτα άλλο από τη σκλαβιά των εργατών, από τη στιγμή που ο ιησουίτικος Πολιτισμός μας πάντα μεταμφιέζει την καπιταλιστική εκμετάλλευση σε αιώνιες αρχές και τον αστικό εγωισμό σε ευγενικά αισθήματα. Έστω όμως, οι αστοί φροντίζουν τουλάχιστον να περιποιούνται και να παχαίνουν τα πρόβατα μέχρι την ημέρα της θυσίας, ενώ τον εργάτη τον παίρνει ζεστό ακόμα από τα εργαστήρια και λιπόσαρκο από τον μόχθο για να τον στείλει στα σφαγεία του πολέμου.

Εργάτες όλων των ειδικοτήτων, που μοχθείτε τόσο σκληρά για να δημιουργήσετε τη δική σας φτώχεια χάρη του πλούτου των καπιταλιστών, ξεσηκωθείτε, ξεσηκωθείτε. Αφού οι γελωτοποιοί του κοινοβουλίου ξεδιπλώνουν σαν σημαία τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, να απαιτήσετε γενναία για τους εαυτούς σας, τις γυναίκες σας και τα παιδιά σας τα Δικαιώματα του Αλόγου.

ΤΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΙΔΑΝΙΚΟ

Οι σύντροφοί μας στη Γερμανία συζητούσαν πριν από κάποιο καιρό το αν ο Σοσιαλισμός είναι επιστήμη. Ο Σοσιαλισμός δεν είναι και δεν μπορεί να γίνει επιστήμη για τον απλό λόγο ότι είναι μια πολιτική παράταξη και πρέπει να εξαφανιστεί όταν ολοκληρωθεί το έργο της, όταν καταργηθούν οι τάξεις που ήταν και η αιτία της γέννησής του· ο σκοπός όμως τον οποίο επιδιώκει είναι επιστημονικός.

Ο Guizot, ο οποίος έχει μια ασαφή ιδέα της θεωρίας της ταξικής πάλης –προϊόν ο ίδιος της Επανάστασης, η οποία ήταν μια δραματική πάλη μεταξύ τάξεων– λέει δικαιολογημένα ότι μια τάξη δεν μπορεί να χειραφετηθεί έως ότου αποκτήσει τα χαρακτηριστικά εκείνα που απαιτούνται για να ηγηθεί της κοινωνίας· τώρα, ένα από αυτά τα χαρακτηριστικά είναι να διαθέτει μια λιγότερο ή περισσότερο συγκεκριμένη αντίληψη της κοινωνικής τάξης με την οποία προτίθεται να αντικαταστήσει αυτό που την καταπιέζει. Η αντίληψη αυτή δεν μπορεί παρά να είναι ένα κοινωνικό ιδανικό, ή, για να χρησιμοποιήσω μια επιστημονική λέξη, μια κοινωνική υπόθεση· μια υπόθεση όμως, τόσο στις φυσικές επιστήμες όσο και στις κοινωνικές, μπορεί να είναι είτε ουτοπική είτε επιστημονική.

Ο σοσιαλισμός συνεπώς, επειδή είναι πολιτικό κομμάτι της καταπιεσμένης τάξης, διαθέτει ένα ιδανικό. Συσπειρώνει και οργανώνει τις προσπάθειες των ατόμων που επιθυμούν να χτίσουν πάνω στα ε-

ρείπια της καπιταλιστικής κοινωνίας, η οποία βασίζεται στην ατομική ιδιοκτησία, μια ιδανική ή υποθετική κοινωνία που θα βασίζεται στην κοινή ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής.

Ο σύγχρονος σοσιαλισμός, μόνο μέσω της ταξικής πάλης μπορεί να συνειδητοποιήσει το κοινωνικό του ιδανικό, το οποίο διαθέτει τη διττότητα που απαιτείται για οποιαδήποτε υπόθεση αξιώνει να έχει επιστημονικό χαρακτήρα. Το γεγονός ότι επιλέγει έναν επιστημονικό σκοπό και προσπαθεί να τον πραγματοποιήσει μόνο μέσω της ταξικής πάλης, τον διαφοροποιεί από τον Σοσιαλισμό του 1848, ο οποίος επιδιώκονταν μέσω της συμφιλίωσης των τάξεων, ένα σοσιαλιστικό ιδανικό που δεν μπορούσε παρά να είναι ουτοπικό, αν αναλογιστούμε την ιστορική στιγμή κατά την οποία έγινε η σύλληψή του. Ο Σοσιαλισμός έτσι έχει εξελιχθεί από Ουτοπία σε επιστήμη. Τις βασικές γραμμές αυτής της εξέλιξης της έχει περιγράψει ο Ένγκελς στο αξιομνημόνευτο βιβλίο του *Ουτοπικός και Επιστημονικός Σοσιαλισμός*. Συμβαίνει το ίδιο με όλες τις επιστήμες, που ξεκινάνε από την Ουτοπία για να φτάσουν στη θετική γνώση: αυτή η πορεία επιβάλλεται από την ίδια τη φύση του ανθρώπινου μυαλού.

Ο άνθρωπος προχωρά στην κοινωνική ζωή όπως και στην πνευματική ζωή, ξεκινώντας από το γνωστό και ταξιθεύοντας προς το άγνωστο, και αυτό το άγνωστο πρέπει να αντιπροσωπεύεται από τη φαντασία: αυτή η φανταστική σύλληψη του αγνώστου, που δεν μπορεί παρά να είναι υποθετική, είναι ένα από τα πιο ισχυρά κίνητρα για δράση, είναι η προϋπόθε-

ση για κάθε βήμα προς τα εμπρός. Είναι φυσιολογικό που άνθρωποι σαν τον Μπερστάιν στη Γερμανία και τον Jaugas στη Γαλλία θα επιδιώξουν να εξημερώσουν τον σοσιαλισμό και να τον θέσουν υπό την καθοδήγηση του φιλελευθερισμού, κατηγορώντας τον ότι υπνωτίζει τους στρατιώτες του με ένα ιδανικό που θα πραγματωθεί το 3.000 μ.Χ., που τους κάνει να ζούνε περιμένοντας μια Μεσσιανική «καταστροφή» και να απορρίπτουν τα άμεσα πλεονεκτήματα μιας κατανόησης και συνεργασίας με τα αστικά κόμματα, και η οποία τους τυφλώνει και δεν τους αφήνει να δουν τα τρομερά λάθη τους σχετικά με τη συγκέντρωση του πλούτου, την εξαφάνιση της μικρής βιομηχανίας και της μεσαίας τάξης, την άνοδο των ταξικών ανταγωνισμών, τη διάδοση και την όλο και μεγαλύτερη ένταση εξαθλίωση της εργατικής τάξης, κλπ. Τα λάθη αυτά μπορεί να ήταν ευλογοφανείς υποθέσεις πριν το 1848, αλλά από τότε τα γεγονότα έδειξαν την αναλήθειά τους. Αυτό το ατυχές ιδανικό τα εμποδίζει από το να κατέβουν απ' τα επαναστατικά τους ύψη και να αποδεχτούν τις ευθύνες της εξουσίας και του να αφήσουν στην άκρη την υπόθεση της εργασίας και να αφιερωθούν ψυχή τε και σώματι στην αποκατάσταση ενός εκατομμυριούχου ηγέτη· τους υποχρεώνει να αντιτίθενται σε όλες τις εξωτερικές πολιτικές και δράσεις, να μην ψηφίζουν υπέρ της αποστολής χρημάτων ή στρατιωτών για αποικιακές εκστρατείες που κουβαλούν την εργασία, τον Χριστιανισμό, τη σύφιλη και τον αλκοολισμό του πολιτισμού στις βαρβαρικές φυλές. Οι νεομεθοδιστές του αρχαίου και ξεπερασμένου ευαγγε-

λίου της αδελφοσύνης των τάξεων συμβουλεύουν τους σοσιαλιστές να καταπνίξουν το ιδανικό τους, ή, εφόσον αυτό δυστυχώς γοητεύει τις λαϊκές μάζες, να μιλάνε γι' αυτό δίχως να νοιάζονται γι' αυτό, όπως κάνει ο Jaugas· τους συμβουλεύουν να αφιερωθούν σε πρακτικές ανάγκες, στα τεράστια σχέδια του αγροτικού και βιομηχανικού συνεταιρισμού, στα λαϊκά πανεπιστήμια κλπ.

Οι ερασιτέχνες της πολιτικής, αυτοί οι πρακτικοί καιροσκόποι, περνιούνται για υπέρτατοι ιδεαλιστές και περπατάνε με τα μάτια καρφωμένα στα άστρα, επειδή αντικαθιστούν τις ιδέες με μια αστραφτερή ορχήστρα ηχηρών λέξεων και αιώνιων αρχών.

Αυτοί οι αστοί ιδεαλιστές προωθούν σιγά σιγά τις μεθόδους τους παντού· μετά την Επανάσταση του 1789 μέμφονταν τους επιστήμονες για τις υποθέσεις και τις θεωρίες των τελευταίων· σύμφωνα με αυτούς, η επιστήμη έπρεπε να σταματήσει να μελετά τα γεγονότα καθαυτά δίχως να ονειρεύεται να τα ενοποιήσει σε ένα γενικό σύστημα. «Ποια χρησιμότητα έχει το να κόβουμε πέτρες δίχως να χτίζουμε ένα κτήριο;», απάντησε ο Geoffroy-Saint-Hilaire, ο προσηνής μαθητής του Λαμάρκ, που έζησε ώστε να δει το σβήσιμο της θεωρίας του τελευταίου σχετικά με τη συνέχεια των ειδών, η οποία θεωρία, μόνο τριάντα χρόνια μετά το θάνατό του, έμελε να ξαναγεννηθεί με τον Δαρβίνο. Ακόμα, μέμφονται τους φυσιολόγους ότι χάνουν τον χρόνο τους με το να επεξεργάζονται λεπτομερώς υποθέσεις οι οποίες κατά μέσο όρο διαρκούν τρία χρόνια και δεν μπορούν να εξηγήσουν τι συμβαίνει σε έναν μυ που συσπάται

και σε έναν εγκέφαλο που σκέφτεται. Γκρινιάζουν για τις υποθέσεις των φυσικών που δεν γνωρίζουν την αληθινή φύση της ελαστικότητας, της ηλεκτρικής αγωγιμότητας ή ακόμα και τι συμβαίνει όταν ένας κόκκος ζάχαρης λειώνει. Θα ήθελαν να απαγορεύσουν στους επιστήμονες να κάνουν οποιαδήποτε ει-κοτολογία επειδή είναι καταστροφική και μπορεί να οδηγήσει σε σφάλμα. Οι επιστήμονες όμως υποστη-ρίζουν και διακηρύσσουν ότι η φαντασία είναι μια α-πό τις πρώτες και περισσότερο απαραίτητες ικανό-τητες ενός επιστήμονα, και ότι οι υποθέσεις τις οποί-ες αυτή γεννά, ακόμα κι αν είναι λανθασμένες και καταδικασμένες να αντέξουν μόνο τρία χρόνια είναι μολαταύτα η απαραίτητη προϋπόθεση της επιστη-μονικής προόδου.

Αν το κομμουνιστικό ιδανικό ήταν μια υπόθεση αναπόδεικτη και λανθασμένη, ακόμα και τότε θα ή-ταν μια προωθητική δύναμη της κοινωνικής προό-δου, αλλά δεν είναι αυτό που συμβαίνει στην περι-πτωσή μας.

Η υπόθεση στην επιστήμη, όπως και στο κοινω-νικό πεδίο, είναι τόσο περισσότερο αναπόδεικτη και επιρρεπής στο να είναι λανθασμένη όσο λιγότερα εί-ναι τα δεδομένα που διαθέτουμε για τη λεπτομερή εξέτασή της και όσο περισσότερο αβέβαια είναι αυ-τά. Η αρχαιοελληνική επιστήμη, που προσέφερε μια σύλληψη του κόσμου όταν τα δεδομένα τα σχετικά με τα φυσικά φαινόμενα ήταν τα πλέον στοιχειώδη, ήταν υποχρεωμένη να καταφύγει σε υποθέσεις οι ο-ποίες αποτελούν θαύματα της ιστορίας και της σκέ-ψης για την τόλμη τους και τη διαισθητική τους ακρί-

βεια· αφού είχε δεχτεί, σύμφωνα με την κοινή άποψη εκείνης της εποχής, ότι η γη ήταν επίπεδη και ότι ο ναός των Δελφών ήταν τοποθετημένος στο κέντρο της, διατυπώσανε την υπόθεση ότι η γη έχει σφαιρική μορφή, που τότε ήταν αναπόδεικτη.

Ο σοσιαλισμός, που χρονολογείται από τις αρχές του δεκάτου ενάτου αιώνα, ξεκίνησε, όπως η αρχαιοελληνική επιστήμη, από υποθέσεις πολύ εσφαλμένες και από ένα ιδανικό πολύ ουτοπικό δεδομένου ότι ο κοινωνικός κόσμος που ήθελε να μετασχηματίσει ήταν λιγότερο γνωστός· και εκείνη την εποχή δεν μπορούσε να είναι γνωστός διότι βρισκόταν σε διαδικασία σχηματισμού.

Η μηχανή που λειτουργούσε με ατμό μόλις είχε αρχίσει να εισάγεται στη βιομηχανία, όπου μέχρι τότε το εργαλείο, που το χειριζόταν ο τεχνίτης, κινούνταν από την ανθρώπινη δύναμη ή σε σπάνιες περιπτώσεις από ζώα, απ' τον άνεμο ή από καταρράκτες. Οι σοσιαλιστές στοχαστές, όπως παρατηρεί ο Ένγκελς, ήταν τότε υποχρεωμένοι να επινοήσουν απ' το μυαλό τους το σοσιαλιστικό ιδανικό το οποίο δεν μπορούσαν να εξάγουν από το πολυτάραχο οικονομικό περιβάλλον το οποίο βρισκόταν σε τροχιά πλήρους μετασχηματισμού. Συνέλαβαν ξανά, εμφυσώντας του νέα ζωή, το κομμουνιστικό ιδανικό το οποίο βρισκόταν σε λανθάνουσα κατάσταση στο μυαλό του ανθρώπου από τότε που εξήλθε από τον κομμουνισμό της πρωτόγονης κοινωνίας τον οποίο η ποιητική ελληνική μυθολογία αποκαλούσε Χρυσό Αιώνα και το οποίο αφυπνίστηκε και ακτινοβολεί εδώ κι εκεί με μια ένδοξη λάμψη σε σπουδαίες επο-

χές κοινωνικής αναστάτωσης. Επιδίωξαν, λοιπόν, να εγκαθιδρύσουν τον κομμουνισμό, όχι επειδή το οικονομικό περιβάλλον ήταν έτοιμο για την εισαγωγή του, αλλά επειδή οι άνθρωποι βρισκότουσαν σε άθλια κατάσταση, επειδή είχαν παραβιαστεί οι νόμοι της δικαιοσύνης και της ισότητας, επειδή οι εντολές του Χριστού, με την αγνότητά τους, δεν μπορούσαν να τηρηθούν. Το κομμουνιστικό ιδανικό, που δεν αναδύθηκε από την οικονομική πραγματικότητα, δεν ήταν συνεπώς παρά μια ασυνείδητη ανάμνηση του προϊστορικού παρελθόντος και προήλθε από ιδεαλιστικές αντιλήψεις για τη δικαιοσύνη και την ισότητα, και από έναν ευαγγελικό νόμο όχι λιγότερο ιδεαλιστικό· είναι λοιπόν ιδεαλιστικό και με το παραπάνω, και συνεπώς ουτοπικό.

Οι Σοσιαλιστές του πρώτου μισού του δεκάτου ενάτου αιώνα, που αναζωπύρωσαν το κομμουνιστικό ιδανικό, είχαν το σπάνιο προσόν να του προσδώσουν μια συνοχή λιγότερο ιδεαλιστική. Ελάχιστα έκαναν λόγο για τη Χριστιανική θρησκεία, τη δικαιοσύνη και την ισότητα· ο Ρόμπερτ Όουεν απέδιδε τις ευθύνες των κοινωνικών δεινών στην οικογένεια, την ιδιοκτησία και τη θρησκεία· ο Σαρλ Φουριέ επέκρινε με απαράμιλλη ζωντάνια και ειρωνεία τις ιδέες της δικαιοσύνης και της ηθικής που εισήγαγε η αστική επανάσταση του 1789. Δεν έκλαιγαν πάνω από τη εξαθλίωση και τη φτώχεια, αυτό το άφηναν για τον Βίκτωρ Ουγκώ και τους τσαρλατάνους του ρομαντισμού. Προπαγάνδιζαν το κοινωνικό πρόβλημα από τη ρεαλιστική του σκοπιά, τη μόνη σκοπιά από την οποία μπορεί να επιλυθεί. Χρησιμοποιούσαν τα τα-

λέντα τους για να αποδείξουν ότι μια κοινωνική οργάνωση της παραγωγής θα κατάφερνε να ικανοποιήσει τις επιθυμίες όλων δίχως να μειώσει το μερίδιο κανενός, ούτε καν εκείνο της προνομιούχας καπιταλιστικής τάξης. Εν τω μεταξύ, η πρόσφατη χρήση του ατμού και των μηχανών απαιτούσε επίσης και μια νέα οργάνωση της εργασίας, κι αυτή ήταν η μόνη έγνοια της βιομηχανικής αστικής τάξης. Έτσι, οι σοσιαλιστές επεδίωκαν τον ίδιο στόχο με τους βιομήχανους: συνεπώς, οι αστοί και οι σοσιαλιστές ενδεχομένως ερχόντουσαν σε αμοιβαία συμφωνία. Γι' αυτό στις σοσιαλιστικές σχέτες εκείνης της εποχής συναντάμε βιομηχάνους, μηχανικούς και κεφαλαιούχους οι οποίοι κατά το δεύτερο μισό του αιώνα άφησαν στην άκρη τη συμπάθειά τους για τους εργάτες και έλαβαν σημαντική θέση στην καπιταλιστική κοινωνία.

Υπ' αυτές τις συνθήκες, ο σοσιαλισμός εκείνης της εποχής δεν μπορούσε να είναι τίποτα άλλο παρά ειρηνικός: αντί να μπουν σε έναν αγώνα με τους καπιταλιστές, οι σοσιαλιστές σκεφτόντουσαν απλώς να τους προσηλυτίσουν στο δικό τους σύστημα κοινωνικού μετασχηματισμού από το οποίο οι καπιταλιστές θα ήταν οι πρώτοι ωφελημένοι. Υποστήριζαν τη συνεργασία του κεφαλαίου, της διάνοιας και της εργασίας, τα συμφέροντα των οποίων, σύμφωνα με αυτούς, ήταν ταυτόσημα! Κήρυτταν την αλληλοκατανόηση του εργοδότη και του εργαζόμενου, του εκμεταλλευτή και του εκμεταλλευόμενου: δεν αναγνώριζαν καμία ταξική πάλη: αποδοκίμαζαν τις απεργίες και κάθε πολιτική αναταραχή, ειδικά αν ήταν επα-

ναστατική ήθελαν τάξη στους δρόμους και αρμονία στα εργαστήρια. Δεν απαιτούσαν, τελικά, τίποτα άλλο από αυτό που ήθελε και η βιομηχανική τάξη των αστών.

Προέβλεπαν ότι η βιομηχανία, ενδυναμωμένη από την κινητήρια δύναμη του ατμού, των μηχανών και τη συγκέντρωση των εργαλείων παραγωγής, θα αποκτούσε μια κολοσσιαία παραγωγική δύναμη και είχαν την αφέλεια να πιστεύουν ότι οι καπιταλιστές θα αρκούσαν να πάρουν για τον εαυτό τους μόνο ένα λογικό κομμάτι του πλούτου που θα παραγόταν με αυτό τον τρόπο και ότι θα άφηναν στους συνεταιρούς τους, τους χειρώνακτες και πνευματικούς εργάτες, ένα μερίδιο ικανό να τους επιτρέψει να ζουν άνετα. Αυτός ο σοσιαλισμός γινόταν θαυμάσια αποδεκτός από το κεφάλαιο, από τη στιγμή που υποσχόνταν αύξηση του πλούτου και συνιστούσε την κατανόηση μεταξύ εργοδοτών και εργατών. Η μεγάλη πλειονότητα των ειδημόνων του στρατολόγουνταν στα εκπαιδευτικά θερμοκήπια της αστικής τάξης. Ήταν ουτοπικός, συνεπώς ήταν ο σοσιαλισμός των διανοουμένων.

Ακριβώς όμως επειδή ήταν ουτοπικός, οι εργάτες, σε συνεχή ανταγωνισμό με τους εργοδότες τους για ζητήματα εργασίας και ωραρίων, τον έβλεπαν με καχυποψία. Δεν μπορούσαν να κατανοήσουν τίποτα από αυτόν τον σοσιαλισμό που αποδοκίμαζε τις απεργίες και την πολιτική δράση και που αναλάμβανε να εναρμονίσει τα συμφέροντα του κεφαλαίου και της εργασίας, του εκμεταλλευτή και του εκμεταλλευόμενου. Έμεναν μακριά από τους σοσιαλι-

στές και εκδήλωναν τη συμπάθειά τους υπέρ των αστών δημοκρατών, επειδή οι τελευταίοι ήταν επαναστατικοί. Συμμετείχαν στις μυστικές εταιρείες τους και σκαρφάλωναν μαζί τους στα οδοφράγματα για να προξενήσουν ταραχές και πολιτικές επαναστάσεις.

Ο Μαρξ και ο Ένγκελς πήραν τον σοσιαλισμό από το σημείο που τον είχαν πάει οι μεγάλοι ουτοπικοί, αλλά αντί να βασανίζουν τα μυαλά τους για να αυτοσχεδιάσουν την οργάνωση της εργασίας και της παραγωγής, μελέτησαν αυτό που ήδη είχε δημιουργηθεί από τις ίδιες τις ανάγκες της καινούργιας μηχανικής βιομηχανίας η οποία είχε φτάσει σε βαθμό ανάπτυξης αρκετό ώστε να επιτρέψει τη δύναμη και τη ροπή της να είναι εμφανείς. Η παραγωγικότητά της ήταν τόσο πολύ μεγάλη, όπως είχαν προβλέψει ο Φουριέ κι ο Σαιν Σιμόν, ώστε ήταν ικανή να παρέχει σε αφθονία όσα χρειάζονταν για τις φυσιολογικές ανάγκες όλων των μελών της κοινωνίας. Αυτή ήταν η πρώτη φορά στην ιστορία που είχε παρατηρηθεί μια τέτοια παραγωγική δύναμη, και αυτό συνέβη επειδή η καπιταλιστική παραγωγή μπορούσε να ικανοποιήσει όλες τις ανάγκες, και για αυτόν τον λόγο μόνο, ήταν δυνατόν να επανεισαχθεί ο κομμουνισμός, που είναι η ίση συμμετοχή όλων στον κοινωνικό πλούτο, και η ελεύθερη και πλήρης ανάπτυξη των φυσικών, διανοητικών και ηθικών ικανοτήτων. Ο κομμουνισμός πλέον δεν ήταν μια ουτοπία αλλά κάτι το εφικτό.

Οι μηχανές αντικαθιστούν την ατομική παραγωγή της μικρής βιομηχανίας, με την κομμουνιστική παραγωγή του καπιταλιστικού εργοστασίου, αλλά η

ιδιοκτησία έχει παραμείνει ατομική, όπως και τον καιρό της μικρής βιομηχανίας. Υπάρχει λοιπόν μια αντίφαση ανάμεσα στον ατομικό τρόπο κατοχής ιδιοκτησίας και τον κομμουνιστικό τρόπο παραγωγής, και αυτή η αντίφαση μεταφράζεται σε ανταγωνισμό ανάμεσα στον εργαζόμενο και τον καπιταλιστή εργοδότη. Οι παραγωγοί, που αποτελούν την τεράστια πλειονότητα του έθνους, δεν κατέχουν ποια εργαλεία δουλειάς, η κατοχή των οποίων βρίσκεται στα σκληρά χέρια μιας όλο και μικρότερης μειονότητας. Το κοινωνικό πρόβλημα που έχει επιβληθεί από τη μηχανική παραγωγή θα επιλυθεί, όπως έχουν επιλυθεί τα κοινωνικά προβλήματα που έχουν επιβληθεί από προγενέστερους τρόπους παραγωγής, αναχαιτίζοντας την εξέλιξη που ξεκίνησε από την οικονομική δύναμη, τερματίζοντας την εκμετάλλευση του ατόμου, προσφέροντάς μας τον κομμουνιστικό τρόπο κατοχής ιδιοκτησίας που απαιτείται.

Ο κομμουνισμός των σύγχρονων σοσιαλιστών δεν απορρέει πια, όπως σε προγενέστερες εποχές, από τα εγκεφαλικά λεπτομερή πονήματα χαρισμάτων στοχαστών· απορρέει από την οικονομική πραγματικότητα, είναι ο τελικός σκοπός των οικονομικών δυνάμεων που, χωρίς να γοητεύουν τους καπιταλιστές και τους διανοούμενους τους, έχουν διαμορφώσει το κομμουνιστικό καλούπι μιας καινούργιας κοινωνίας, τον ερχομό της οποίας μένει μόνο να επισπεύσουμε. Ο Κομμουνισμός, λοιπόν, δεν είναι πια μια ουτοπική υπόθεση· είναι ένα επιστημονικό ιδανικό. Μπορούμε μάλιστα να προσθέσουμε ότι ποτέ η οικονομική δομή μιας κοινωνίας δεν αναλύθηκε

καλύτερα και πιο ολοκληρωμένα απ' ό,τι της καπιταλιστικής κοινωνίας, και ότι ποτέ ένα σοσιαλιστικό ιδανικό δεν κατανοήθηκε με τόσο πολυάριθμα και θετικά δεδομένα όπως η κομμουνιστική ιδέα του σύγχρονου σοσιαλισμού.

Μολονότι είναι οι οικονομικές δυνάμεις που διαμορφώνουν τις επιθυμίες των ανθρώπων και τους παρακινούνε στη δράση, και μολονότι αυτές συνιστούν τη μυστηριώδη δύναμη που καθορίζει τη γενική τάση της ιστορίας που οι Χριστιανοί αποδίδουν στον Θεό και οι ελευθερόφρονες αστοί ανάγουν στην Πρόοδο, τον Πολιτισμό, στις Αθάνατες Αρχές και άλλα παρόμοια μανιτού άξια των άγριων φυλών, μολαυτάτα αυτές είναι προϊόν της ανθρώπινης δραστηριότητας. Ο άνθρωπος, που τις δημιούργησε και τις έφερε στον κόσμο, έχει επιτρέψει εδώ και καιρό να οδηγείται από αυτές· τώρα όμως που έχει κατανοήσει τη φύση τους και έχει συλλάβει τις γενικές τους τάσεις, μπορεί να επέμβει στην εξέλιξή τους. Οι σοσιαλιστές που έχουν κατηγορηθεί ότι έχουν πληγεί από μια ανατολίτικη μοιρολατρία και ότι έχουν επαναπαυτεί στην καλή θέληση των οικονομικών δυνάμεων για να φέρουν στο φως την κομμουνιστική κοινωνία, αντί να κάθονται με σταυρωμένα χέρια σαν τους φακίρηδες της επίσημης οικονομολογίας, και να γονατίζουν μπροστά στο θεμελιώδες τους δόγμα του *laissez faire, laissez passer*, προτείνουν αντιθέτως να τις δαμάσουν, όπως έχουν δαμαστεί οι τυφλές δυνάμεις της φύσης και να τις εξαναγκάσουν να λειτουργήσουν για το καλό του ανθρώπου, αντί να τις αφήσουν να απλώσουν σιγά σιγά την αθλιότητα στους

ανθρώπους του μόχθου. Δεν περιμένουν να πέσει το ιδανικό τους από τον ουρανό, όπως ευελπιστούν οι Χριστιανοί για τη χάρη του Θεού και οι καπιταλιστές για τον πλούτο, αντιθέτως προετοιμάζουν να το πραγματοποιήσουν όχι προσφεύγοντας στην ευφυΐα της καπιταλιστικής τάξης και στα αισθήματα δικαιοσύνης και ανθρωπιάς που αυτή έχει, αλλά πολεμώντας την, αποστερώντας της την πολιτική της δύναμη, που προστατεύει τον οικονομικό της δεσποτισμό.

Ο Σοσιαλισμός, επειδή έχει ένα κοινωνικό ιδανικό, διαθέτει κατά συνέπεια μια κριτική στάση. Κάθε τάξη που αγωνίζεται για την χειραφέτησή της επιζητά να πραγματοποιήσει ένα κοινωνικό ιδανικό, σε πλήρη αντίθεση με αυτό της κυρίαρχης τάξης. Ο αγώνας αρχικά διεξάγεται στον κόσμο των ιδεών, πριν από τη σωματική σύγκρουση της επαναστατικής μάχης. Έτσι ξεκινά η κριτική των ιδεών της κοινωνίας εναντίον της οποίας επαναστατεί, γιατί «οι ιδέες της κοινωνίας είναι οι ιδέες της κυρίαρχης τάξης», ή αυτές οι ιδέες είναι η πνευματική αντανάκλαση των οικονομικών της συμφερόντων.

Έτσι, ο πλούτος της κυρίαρχης τάξης παράγεται από την εργασία των σκλάβων· η θρησκεία, η ηθική, η φιλοσοφία και η λογοτεχνία συμφωνούν στο να εγκρίνουν τη σκλαβιά. Ο αποκρουστικός Θεός των Εβραίων και του Χριστιανισμού έριξε την κατάρα του στα τέκνα του Χαμ να γεννούν σκλάβους. Ο Αριστοτέλης, ο εγκυκλοπαιδικός στοχαστής της ελληνικής φιλοσοφίας, διακηρύσσει ότι οι σκλάβοι προκαθορίζονται από τη φύση, και ότι δεν υπάρχουν δικαιώμα-

τα για αυτούς, γιατί δεν μπορούν να υπάρξουν δικαιώματα παρά μόνο ανάμεσα σε ίσους. Ο Ευριπίδης στις τραγωδίες του κηρύσσει το δόγμα της δουλικής ηθικής· ο άγιος Παύλος, ο άγιος Αυγουστίνος και η Εκκλησία διδάσκουν στους σκλάβους να υποτάσσονται στους επίγειους αφέντες τους ώστε να αξίζουν την εύνοια του ουράνιου αφέντη τους· ο χριστιανικός πολιτισμός εισήγαγε τη δουλεία στην Αμερική και τη διατήρησε μέχρι που τα οικονομικά φαινόμενα αποδείξανε ότι η εργασία των σκλάβων είναι μια μέθοδος εκμετάλλευσης που κοστίζει περισσότερο και αποφέρει λιγότερα απ' ό,τι η ελεύθερη εργασία.

Την εποχή που ο Ελληνορωμαϊκός πολιτισμός διαλυόταν, που η εργασία των τεχνιτών και των ελεύθερων εργατών άρχισε να αντικαθίσταται από την εργασία των σκλάβων, η παγανιστική θρησκεία, η φιλοσοφία και η λογοτεχνία αποφάσισαν να τους παραχωρήσουν ορισμένα δικαιώματα. Ο ίδιος ο Ευριπίδης συμβούλευε τον σκλάβο ότι το να χάνει την προσωπικότητά του μπροστά στον κύριό του δεν είναι κάτι περιφρονητικό. «Δεν υπάρχει κάτι το επαίσχυντο στη δουλεία εκτός από το όνομά της» λέει ο παιδαγωγός στον Ίωνα, «επιπλέον, ο δούλος όταν έχει ευγενή καρδιά δεν είναι κατώτερος του ελεύθερου ανθρώπου». Τα Ελευσίνια και τα Ορφικά μυστήρια, όπως και ο Χριστιανισμός που αποτελεί συνέχειά τους, δεχόντουσαν δούλους ανάμεσα στους μνημένους τους και τους υπόσχονταν ελευθερία, ισότητα και ευτυχία μετά θάνατον.

Επειδή η άρχουσα τάξη τον Μεσαίωνα ήταν

στρατιωτική και όχι οικονομική, η χριστιανική θρησκεία και η κοινωνική ηθική της εποχής καταδίκασαν το να δανείζει κανείς χρήματα με τόκο και στιγματίζουν τον δανειστή με δημόσιο εξευτελισμό. Το να δανείζεις χρήματα με τόκο εκείνη την εποχή ήταν τόσο ατιμωτικό ώστε η εβραϊκή φυλή, που ήταν αναγκασμένη να εξειδικευτεί στο εμπόριο χρήματος, φέρει ακόμα την καταισχύνη για αυτή την πρακτική. Αλλά σήμερα, τώρα που οι Χριστιανοί έχουν γίνει Εβραίοι, και η κυρίαρχη τάξη ζει από τους τόκους του κεφαλαίου της, το εμπόριο του έντοκου δανεισμού είναι λίαν τιμητικό, λίαν επιθυμητό και λίαν εξαιρετικό.

Η καταπιεσμένη τάξη, μολονότι η ιδεολογία της τής έχει επιβληθεί, αναπτύσσει μολαταύτα τις θρησκευτικές, ηθικές και πολιτικές ιδέες που ανταποκρίνονται στους όρους της ύπαρξής της: το κέρδος σε ακρίβεια και δύναμη, που αρχικά είναι ασαφές και μη φυσικό, μεγαλώνει καθώς η καταπιεσμένη τάξη παίρνει συγκεκριμένη μορφή και αποκτά την συνείδηση της κοινωνικής της χρησιμότητας και της δυνάμεις της και η ώρα της χειραφέτησής της πλησιάζει όταν η σύλληψή της τής φύσης και της κοινωνίας την φέρνει ανοιχτά και θαρραλέα απέναντι στην κυρίαρχη τάξη.

Οι οικονομικές συνθήκες στις οποίες η αστική τάξη κινείται και αναπτύσσεται την καθιστά μια τάξη κατ' ουσίαν θρησκευτική. Ο Χριστιανισμός είναι το έργο της και θα διαρκέσει για όσο καιρό αυτή η τάξη κυριαρχεί στον κόσμο. Εφτά ή οχτώ αιώνες πριν τον Χριστό, όταν γεννήθηκε η αστική τάξη στις εμπορικές και βιομηχανικές πόλεις της Μεσογείου.

μπορούμε να παρατηρήσουμε την ανάπτυξη μιας καινούργιας θρησκείας: οι θεοί του παγανισμού, που είχαν δημιουργηθεί από πολεμικές φυλές δεν ανταποκρίνονταν σε μία τάξη που ήταν αφιερωμένη στην παραγωγή και πώληση εμπορευμάτων. Μυστηριώδεις λατρείες (όπως τα καβύρεια μυστήρια, τα μυστήρια της Δήμητρας, του Διόνυσου κλπ.) αναβίωναν τις θρησκευτικές παραδόσεις της προϊστορικής μητριαρχικής περιόδου: η ιδέα μιας ψυχής και της μετά θάνατον ύπαρξής της αναβιώνει: εισάγεται η ιδέα μεταθανάτιων τιμωριών και ανταμοιβών που αντισταθμίζουν για πράξεις κοινωνικής αδικίας κλπ. Αυτά τα θρησκευτικά στοιχεία, σε συνδυασμό με τα πνευματικά δεδομένα της ελληνικής φιλοσοφίας, συνεισέφεραν ώστε να σχηματιστεί ο Χριστιανισμός, η θρησκεία, *par excellence*, των κοινωνιών που έχουν για θεμέλιό τους την ατομική ιδιοκτησία και της τάξης που πλουτίζει εκμεταλλεύομενη τη μισθωτή εργασία. Για δεκαπέντε αιώνες. Για δεκαπέντε αιώνες όλα τα κινήματα της αστικής τάξης, είτε για οργάνωση είτε για χειραφέτηση είτε για την κατάκτηση της εξουσίας ακολουθήθηκαν από θρησκευτικές κρίσεις: αλλά πάντα ο Χριστιανισμός, λιγότερο ή περισσότερο τροποποιημένος, παραμένει η θρησκεία της κοινωνίας. Οι επαναστάτες του 1789, οι οποίοι μέσα στη ζέση του αγώνα υποσχέθηκαν στους εαυτούς τους να αποχριστιανοποιήσουν τη Γαλλία, ανυπομονούσαν όταν θριάμβευσε η αστική τάξη να στήσουν ξανά τους βωμούς που είχαν καταστρέψει και να επανεισάγουν τη λατρεία που είχαν θέσει υπό διωγμόν.

Αντιθέτως, το οικονομικό περιβάλλον το οποίο

παράγει το προλεταριάτο, το ανακουφίζει από κάθε ιδέα θρησκευτικού συναισθήματος. Δεν βλέπουμε ούτε στην Ευρώπη ούτε στην Αμερική ανάμεσα στις εργαζόμενες μάζες των μεγάλων βιομηχανιών καμιά αγωνία να επεξεργαστούν μια θρησκεία που θα αντικαταστήσει τον χριστιανισμό, ή οποιαδήποτε επιθυμία να τον μεταρρυθμίσουν. Οι οικονομικές και πολιτικές οργανώσεις της εργατικής τάξης είναι παντελώς αδιάφορες για κάτι τέτοιο όπως και για κάθε δογματική συζήτηση επί θρησκευτικών πνευματικών δοξασιών, μολονότι αντιμάχονται τους ιερείς κάθε λατρείας επειδή είναι οι λακέδες της καπιταλιστικής τάξης.

Η νίκη του προλεταριάτου θα απελευθερώσει την ανθρωπότητα από τον εφιάλτη της θρησκείας. Η πίστη σε ανώτερα όντα ώστε να εξηγηθεί ο φυσικός κόσμος και η κοινωνική ανισότητα, και να παραταθεί η κυριαρχία της άρχουσας τάξης, καθώς και η πίστη στη μεταθανάτια ύπαρξη της ψυχής για να ανταμειφθεί η ανισότητα της μοίρας δεν θα είναι πλέον δικαιολογημένες αφ'ής στιγμής ο άνθρωπος, που έχει ήδη κατανοήσει τις γενικές αιτίες των φυσικών φαινομένων, θα ζει σε μια κομμουνιστική κοινωνία από την οποία θα έχει εξαφανιστεί η ανισότητα και η αδικία της καπιταλιστικής κοινωνίας.

Οι στρατευμένοι σοσιαλιστές, ακολουθώντας το παράδειγμα των εγκυκλοπαιδιστών του δεκάτου ενάτου αιώνα, πρέπει να ασκήσουν ανηλεή κριτική στις οικονομικές, πολιτικές, ιστορικές, φιλοσοφικές, ηθικές και θρησκευτικές ιδέες της καπιταλιστικής τάξης προκειμένου να προετοιμάσουν σε όλες τις

σφαίρες του στοχασμού τον θρίαμβο μια νέας ιδεολογίας που το προλεταριάτο φέρνει στον κόσμο.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ *Η ΧΡΕΟΚΟΠΙΑ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΑ-
ΛΙΣΜΟΥ* ΤΟΥ ΠΩΛ ΛΑΦΑΡΓΚ ΜΕΤΑΦΡΑ-
ΣΤΗΚΕ ΚΑΙ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΝ
ΚΩΣΤΑ ΔΕΣΠΟΙΝΙΑΔΗ Ο ΟΠΟΙΟΣ ΕΙΧΕ ΚΑΙ
ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ. ΤΟ Ε-
ΞΩΦΥΛΛΟ ΣΧΕΔΙΑΣΕ Ο ΣΩΤΗΡΗΣ ΓΚΕ-
ΚΑΣ. ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΚΗ ΑΡΓΥ-
ΡΟΠΟΥΛΟ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΘΗΚΕ ΑΠΟ
ΤΟΝ ΝΙΚΟ ΚΑΡΑΚΩΣΤΑ. ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΤΟΝ ΜΑΡΤΙΟ ΤΟΥ 2013 ΣΕ 500 ΑΝΤΙΤΥΠΑ
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΠΑΝΟΣΤΙΚΩΝ

Αριθμός έκδοσης

49

